

İL ÖZEL İDARELERİNİN İDARİ VE MALİ YAPISI

İl Özel İdareleri; il sınırları içinde yaşayan kişilerin, ortak nitelikteki yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kamu tüzel kişiliğine, dolayısıyla idari ve mali özerkliğe sahip kuruluşlardır.

Merkezi yönetim, il özel idaresini idari vesayet yöntemi ile denetlemektedir.

GİRİŞ

Yerel yönetim birimleri arasında deyim yerindeyse varlığı ile yokluğu fark edilemeyecek konumda olan kuruluşlar, il özel idareleridir. Kamuoyu, bir yerel yönetim birimi olan il özel idareleri ile merkezî yönetim kuruluşu olan ili birbirinden ayırmakta güçlük çekmektedir. Hatta, ilin bu iki ayrı yönünü, ilgililer ve özel olarak ilgi duyanlar hariç, çoğu kimse fark etmemektedir.

İlin iki ayrı yönü şöyle açıklanabilir;

- 1982 Anayasası'nın 126. maddesi hükmüne göre merkezî yönetimin bir kademesi olan il, yetki genişliği ilkesine göre yönetilmektedir. İlin bu niteliği, yani merkezî yönetimi oluşturan unsurlar arasında yer alışı, "ilin genel yönetimi" olarak ifade edilmektedir. Merkezî yönetimin taşra örgütü olan ilin en büyük mülki amiri, merkez tarafından atanan validir. Merkezî yönetim, iller üzerindeki denetimini hiyerarşik denetim esaslarına göre yapmaktadır.

- İlin ikinci yönü de 1982 Anayasası'nın 127. maddesine göre, aynı zamanda yerel yönetim birimi olarak kabul edilmesidir. Buna göre, il sınırları içinde yaşayan kişilerin, ortak nitelikteki yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kamu tüzel kişiliğine, dolayısıyla idari ve mali özerkliğe sahip bir kuruluş oluşturulmuştur. Bu kuruluşa mevzuatta "İl Özel İdaresi" adı verilmiştir. Merkezî yönetim, il özel idaresini idari vesayet yöntemi ile denetlemektedir.

İl özel idarelerinin yasal olarak temeli 1864 tarihli "**Teşkilî Vilâyet Nizamnamesi**" ile atılmıştır. Fransa'dan departman sistemi örnek alınarak idari alanda başlatılan yeniden yapılanma arayışının en önemli yönü, eyalet sisteminin yerine vilayet sisteminin getirilmesidir.

Vilayet ya da daha çok kullanılan ismiyle il, genel idaresi açısından merkezî yönetime bağlı ve onun taşra örgütünün bir parçasını oluşturmaktadır. Diğer yandan özel idaresi açısından, kamu tüzel kişiliğine ve seçilmiş karar organına sahip bir yerel yönetim birimidir. Burada belirtilen ilin genel idaresi ile özel idaresinin iki ortak yönü vardır;

- Ortak yönlerden biri valinin hem il genel idaresinin hem de özel idaresinin başı olmasıdır.

- Diğer ortak yön ise ilin genel idaresi ile özel idaresinin faaliyet alanlarının, il sınırları içinde kalan bölge olarak saptanmış olmasıdır.

1982 Anayasası'nın 126. maddesi, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illerin belirleneceğini belirtmiştir. Ancak, daha önceki seçim ortamlarında gözlenen il vaadinin, az önce saydığımız gerekçeler dışında oy getirisi umularak yapıldığını söyleyebiliriz. Bu nedenlerle il özel idare sayısının değişebileceği bilinmelidir. 6 Aralık 2012 tarihinde yayımlanan 6360 sayılı Kanun, büyükşehir belediyelerinde il özel idarelerinin tüzel kişiliğini kaldırmıştır. Bugün için 51 ilimizde il özel idaresi bulunmaktadır.

İl özel idarelerinin esaslarını, 1913 yılında geçici olduğu belirtilerek yürürlüğe konulmuş bulunan "İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati" düzenlemişti. Geçici olarak çıkartılan bu Kanun 74 yıl yürürlükte kalmış, 16.5.1987 tarih ve 3360 sayılı Kanun'la adı "İl Özel İdaresi Kanunu" olarak değiştirilmiştir. 1987 yılına gelinceye kadar çeşitli dönemlerde çıkarılan on bir ayrı kanunla da 1913 tarihli geçici Kanunun bazı maddeleri değiştirilmiş, bazılarına da eklentiler yapılmıştır. Bütün bu değişiklikler sonucunda şöyle bir durum ortaya çıkmıştır;

- 1913 Tarihli Geçici Kanun'un maddelerinin dili ile 1987 tarih 3360 sayılı Kanun'la getirilen maddelerin dili birbirinden çok farklıdır. Bugünkü nesil, 1913 tarihli Kanun'un dilini anlayamadığı için İçişleri Bakanlığı, 1970'li yıllarda Kanun'u bugünkü diline çevirmiş ve ilgililere dağıtma gereğini duymuştur. 1987'deki değişiklikten sonra aynı Kanun içinde âdeta iki ayrı dil ile yazılmış çeşitli maddeler oluşmuştur. Örneğin, Kanun'un adı İl Özel İdaresi Kanunu'na dönüştürülmüş ancak ikinci kısmın başlığı İdare-i Hususiye-i Vilâyet olarak aynen korunmuştur.

- 1987'de çıkarılan 3360 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile şu hüküm getirilmiştir: "İl özel idarelerinin görevli olduğu mahalli ve müşterek ihtiyaçların kapsamı ve sınırı Bakanlar Kurulunca tespit olunur". Bu hüküm, açılan bir dava üzerine, Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

Kanun'da, il özel idarelerine 1913 yılı şartlarında çok geniş bir görev alanı öngörülmüştür. Bunun temel sebebi, il özel idarelerinin merkezî idarenin sorumluluğundaki hizmetleri taşrada sunan ara düzey kurumlar olarak görülmeleridir. O günkü şartlarda bu bir zorunluluk olmakla birlikte kamu hizmetlerinin yürütülmesinde özel idarelerin önemli yetki sahibi olmaları mahalli idarelerin gelişmesi açısından önemli bir aşamadır. Ancak bu görevlerin büyük bir kısmı daha sonraki süreçte merkezî yönetime aktarılmıştır.

Çok partili hayata geçtikten sonra il özel idarelerinin fonksiyonlarında bir gerileme olurken, buna karşılık belediyelerin gücünde görece olarak bir artış meydana gelmiştir. Bu durum, kentleşme süreci ile ilgilidir ve bir ölçüde belediyelerin daha demokratik yapısı nedeniyle dönemin koşullarına uygun olarak siyasete ağırlığını koyması; il özel idarelerinin ise merkezî yönetim kuruluşları lehine fonksiyonlarını kaybetmesi ve siyaseten yeterince sesini duyuramamasından kaynaklanmıştır.

Kamu yönetiminde gerçekleştirilen birçok değişim ve gelişime rağmen aynı çabalar mahalli idareler, dolayısıyla il özel idareleri konusunda gösterilememiş, bunun sonucunda bu idareler kendilerinden beklenen hizmetleri başarıyla yerine getirecek yeterli bir kurumsal yapıya kavuşturulamamışlardır. İl özel idarelerinin özerk kurumlar olmaktan ziyade eğitim, sağlık, bayındırlık, imar ve diğer mahalli hizmetleri karşılayan ve merkezî idareye tâbi kurumlar oldukları anlayışı, bu kurumların aşırı bir vesayet ve kontrol altında tutulmalarına neden olmuştur. İdari vesayet, özel idarelerin organları, teşkilatı, personeli, işlemleri ve bütçesi dahil olmak üzere pek çok alanı kapsar duruma gelmiştir.

22 Şubat 2005 tarihinde yukarıda belirtilen 1913 tarihli Kanun yürürlükten kaldırılarak 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanun'u yürürlüğe girmiştir. İl özel idareleri, 3360 sayılı Kanun'da, "taşınır ve taşınmaz mallara sahip ve bu kanunla belirlenmiş sınırlı, özel görevleri yapmakla yükümlü bir tüzel kişi" olarak tanımlanmışken

5302 sayılı Kanun'da, "il halkının yerel nitelikteki ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri" şeklinde tanımlanmıştır. 3360 sayılı Kanun'dan farklı olarak 5302 sayılı Kanun'da, il özel idarelerinin görevlerinin kapsamı genişletilmiştir. Bu Kanun'da il özel idarelerinin yasayla belirlenmiş sınırlı özel görevler yerine getirmek yerine, il halkının yerel nitelikteki ihtiyaçlarını yapmakla yükümlü oldukları belirtilmiştir. Ayrıca, il özel idarelerinin idari ve mali özerkliğe sahip kurumlar oldukları ilk kez 5302 sayılı Kanun'la açıkça ifade edilmiştir. Ancak il özel idaresinin tanımında geçen idari ve mali özerklik kavramı sınırsız bir özerkliği kapsamamaktadır.

İdari ve mali özerkliğin, Anayasa'nın 123. maddesinde düzenlenen idarenin bütünlüğü ilkesini ortadan kaldıracak veya zayıflatacak şekilde yorumlanamayacağı, 5302 sayılı Kanun'un gerekçesinde açık bir şekilde ifade edilmiştir. Gerekçede ayrıca, idari ve mali özerkliğin, mahalli idarelerin, mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamak amacıyla yetkili organlarının kararı ile kanunlara uygun olarak serbestçe karar alma teşkilatlanma, personel istihdamı, borçlanma ve benzeri alanlardaki yetkilerini ifade ettiği belirtilmiştir.

İL ÖZEL İDARESİ VE KISA TARİHÇESİ

Türkiye'deki yerel yönetimler, 1839'da Tanzimat Fermanı'nı izleyen dönemde ve esas itibarıyla 1854'teki Kırım Savaşı sonrasında kurulmuşlardır. Ancak, günümüzde yerel yönetim denildiğinde, idare hukukunda öngörülen hukuki niteliklere sahip kuruluşlar anlaşılmaktadır. Bu niteliklerin en önemlileri, yerel yönetimlerin kamu tüzel kişiliğine ve seçimle işbaşına gelen karar organlarına sahip olmalarıdır. Batı'da bu niteliklere sahip yerel yönetimlerin, 1789 Fransız Devrimi'nden sonra kurulmaya başlandığını görmekteyiz. Türkiye'de ise, yukarıdaki niteliklere sahip yerel yönetimlerin doğması, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına rastlamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1854 öncesinde idari yapı içinde sadece yerel hizmetleri görmekle yükümlü bir birim yoktu. Osmanlı idari sistemi, merkez ve taşra teşkilatları olmak üzere iki kısımdan meydana geliyordu. Bu bakımdan taşra örgütü beylerbeyi ve sancakbeyi hâlindeydi. Beylerbeyi, belirli bir bölge idaresinin başkanı durumunda olduğu gibi aynı zamanda sadrazamın da temsilcisiydi. Bu bakımdan yetkileri son derece geniş olan beylerbeyi, yürütme ile ilgili kararlar alabildiği gibi vergilerin toplanması ve harcanması hususlarında da tam yetkiliydi. Sancakbeyi ise beylerbeyinin idari sahası içerisinde ve kendi bölgesi bakımından tam yetkili bulunan kişiydi.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1854 öncesi, sadece yerel hizmetleri görmekle yükümlü bir birim yoktu. Bunun nedeni, Osmanlı İmparatorluğu'nun kendine özgü idari yapısı, toprak rejimi, maliyesi, vakıf düzeni ve kadılık kurumudur. Yerel hizmetlerin bazıları esnaf örgütleri, bazıları gönüllü kuruluşlar, bazıları da vakıflar tarafından gerçekleştirilirdi. Kadılar, yargının yanı sıra esnafın denetimi, cezalandırılması, narh işleri vb. hususlarda da görevlendirilmişlerdi. Kentlerin dışında köylerde ise topluca bir arada yaşama bilincinin oluşturduğu bir yerel yönetim geleneği bulunmaktaydı.

Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar, yerel hizmetler bireyin içinde yer aldığı, sorumluluğu paylaştığı, hatta bizzat yönetime katıldığı özerk birimlerce yapılmamıştır. Âdetâ hazıra konulmuş, her şey merkezî yönetimden beklenilmiştir.

Osmanlı döneminde, 1839 tarihli Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nda mali ıslahata öncelik verilmiş, özellikle yerel yönetim sistemi açısından bir yenilik öngörülmemiştir. Bu konudaki ilk düzenleme 1856'da Islahat Fermanı'nda yapılarak, vilayet düzeninin oluşturulmasında önemli bir adım atılmıştır. Bu düzenlemede vilayet ve nahiye meclislerine seçilecek Müslüman olan ve olmayan üyelerle, bunların seçimlerine ilişkin hususlara yer verilmiştir.

Bugünkü il özel idarelerinin yasal temeli, Tanzimat Fermanı'nın üzerinden yirmi beş yıl geçtikten sonra **1864 tarihli Teşkiki Vilayet Nizamnamesi ile atılabilmektedir**. Ancak, aradan geçen süre içinde bazı girişimlerde bulunulmuş ve 1864 tarihli Nizamname ile getirilmek istenen düzenin ortamı hazırlanmıştır. Bu girişimlerden biri Muhassallık Meclisleri diğeri de Tuna Vilayeti uygulamasıdır.

Muhassallık Meclisleri vilayet yönetimindeki ilk yerel kurul uygulamasıdır. Çünkü, söz konusu meclise defterdar, hâkim vb. gibi memurların yanı sıra yörenin ileri gelenlerinden dört kişi daha katılıyordu. Müslüman olmayan ahalinin bulunduğu yerlerdeki metropolit (Ortodoksların ruhani lideri) ile kocabaşı da (Müslüman olmayan ahalinin temsilcisi) üyeler arasında yer alıyordu. Bu nedenlerden ötürü muhassallık kurumu, bazı yazarlar tarafından, “Tanzimat’tan sonra eyalet yönetiminde Müslüman ve Hristiyan yerel nüfus gruplarının yönetime katılması” ve “yerel yönetim kurullarının sınırlı bir anlamda ilk örneği” şeklinde nitelendirilmiştir.

Eyaletlerin başındaki vali, merkezin temsilcisi olarak yapacağı her işte merkeze danışmak gereğini duyuyordu. Bu merkezîyetçi yönetim, yerel hizmetleri aksattığı gibi merkezin işlerinin çoğalmasına da sebep oluyordu. Bu sakıncaları azaltacak yeni bir uygulama yapılması düşünülmüş ve bunun için de Tuna Vilayeti pilot bölge olarak seçilmişti. Bu amaçla çıkarılan “Tuna Vilayeti Nizamnamesi” valinin başkanlığında sürekli olarak toplanacak bir Vilayet İdare Meclisi kurulmasını öngörüyordu. Bu mecliste hâkim, defterdar, müftü ve Müslüman olmayan toplulukların ruhani reisleri gibi tabii üyelerin yanı sıra, ikisi Müslüman, ikisi de Müslüman olmayan olmak üzere dört tane de halk tarafından seçilmiş üye bulunuyordu. Halk ayrıca, merkezden atanan bir hâkimin başkanlığındaki Temyiz ve Hukuk Divanına da üye seçiyordu. Bunların yanı sıra, Ticaret Mahkemesi de o yerin tüccar ve zanaatkârlarından kuruluyordu. O tarihte, Tuna Vilayetinin başında başarılı Vali Mithat Paşa bulunuyordu.

1864 tarihli Nizamname 1870 yılına kadar uygulanmış ve o tarihten itibaren yerini, İdare-i Umumiye-i Vilâyet Nizamnamesine bırakmıştır. Bu düzenleme ile meclislerin görevleri genişletilerek, eğitim ve sağlık ile ilgili bazı görevler verilmiştir.

Gerek 1864 ve gerekse 1870 tarihli Nizamnamelerde, vilayetlerin tüzel kişiliğe sahip olacaklarına dair bir hüküm yoktu. Bu durumun doğal sonucu olarak vilayetler, ayrı gelir kaynaklarına ve mal varlığına, dolayısıyla bütçeye sahip olamamışlardır. Bu yüzden o tarihlerdeki vilayetleri, yerinden yönetim birimi olarak kabul etmek yanlış olur. Ancak bugünkü yerinden yönetim birimlerinin temellerini oluşturdukları da bir gerçektir.

Vilayetlerin özerk bir yerinden yönetim birimi hâline getirilmeleri, yasal yönden ilk olarak 1876 tarihli Anayasa ile kabul olunmuştur. Anayasa’da vilayet işlerinin, yetki genişliği ve görevlerin ayrımı esaslarına göre yürütüleceği ve bu esasların ayrı bir kanun’la düzenleneceği belirtilmiştir. Ancak, bilindiği gibi ilk Osmanlı Mebuslar Meclisi kısa bir süre içinde kapatılmış ve Anayasa’nın uygulanması da ertelenmiştir.

1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte 1876 Anayasası yeniden yürürlüğe konulduğundan hükûmet, yetki genişliği ve görev ayrımı ilkelerinin uygulanmasını mümkün kılacak bir kanun tasarısını hemen meclise sunmuştur. Ancak, bu tasarı 1912 yılına kadar mecliste kurulan özel bir komisyonda incelenmiş, vilayetlerin merkezîyet ilkesine göre mi yerinden yönetim ilkesine göre mi yönetilmesi tartışma konusu olduğundan, bir sonuca varılamamıştır.

Kuruluş

İl özel idaresi, ilin kurulmasına dair kanunla kurulur ve ilin kaldırılmasıyla ya da belli illerde kaldırılmalarına ilişkin kanunla tüzel kişiliği sona erer.

Görev alanı il sınırlarını kapsar. Bu bakımdan merkezî idarenin taşra teşkilatı olan il ile bir yerel yönetim birimi olan il özel idaresinin hizmet yürüttükleri alan aynıdır.

Ayrıca il genel idaresinin başı olan vali, aynı zamanda il özel idaresinin de yürütme organıdır. Bu benzerlikler sebebiyle il genel idaresi ile il özel idaresi zaman zaman birbirine karıştırılmaktadır.

Çıkarılan bir kanunla bir yerleşim birimi il hâline getirilirken, aynı zamanda bir il özel idaresi de kurulmaktadır.

Ancak, kanun koyucu bu konuda tamamen serbest değildir. Anayasa'nın 126. maddesinin birinci fıkrasına göre kanun koyucu; coğrafya durumu, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gereklerini göz önünde tutarak il kuracak veya mevcut bir ili kaldıracaktır. Bu anayasal ölçütlerin göz önünde tutulması zorunlu olmakla beraber, bugünkü illerin bazılarının bu ölçütler göz önünde tutularak kurulduğunu söyleyebilmek zordur.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde 74 olan il sayısı, 1933 yılında 57'ye düşmüş 1957 yılında 67'ye yükselmiştir. 30.03.2014 tarihine kadar ülkemizde 81 ilde 81 il özel idaresi bulunmaktaydı. Bu illerin nüfus ve yüzölçümleri bakımından aralarında büyük farklılıklar olduğu gibi ekonomik ve toplumsal gelişim düzeylerinin de birbirinden farklıdır.

ÖNEMLİ!!! Büyükşehir belediyesi olan illerde, il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Böylece 30 büyükşehirde bulunan il özel idarelerinin kalkmasıyla 81 olan il özel idare sayısı şu an için 51'dir.

İL ÖZEL İDARESİ ORGANLARI

İl özel idaresinin organları;

- İl genel meclisi,
- İl encümeni ve
- Validir.

İL GENEL MECLİSİ

İl genel meclisi, il özel idaresinin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre ildeki seçmenler tarafından seçilmiş üyelere oluşur.

İl Genel Meclisinin Görev ve Yetkileri

İl genel meclisinin görev ve yetkileri şunlardır:

- Stratejik plan ile yatırım ve çalışma programlarını, il özel idaresi faaliyetlerini ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve karara bağlamak.
- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek
- Belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri hariç il çevre düzeni planı ile belediye sınırları dışındaki alanların imar planlarını görüşmek ve karara bağlamak.
- Borçlanmaya karar vermek.
- Bütçe içi işletmeler ile Türk Ticaret Kanunu'na tâbi ortaklıklar kurulmasına veya bu ortaklıklardan ayrılmaya, sermaye artışına ve gayrimenkul yatırım ortaklığı kurulmasına karar vermek.
- Taşınmaz mal alımına, satımına, trampa edilmesine, tahsisine, tahsis şeklinin değiştirilmesine veya tahsisli bir taşınmazın akar haline getirilmesine izin; üç yıldan

fazla kiralanmasına ve süresi yirmi beş yılı geçmemek kaydıyla bunlar üzerinde sınırlı aynı hak tesisine karar vermek.

- Şartlı bağışları kabul etmek.
- İl özel idaresi adına imtiyaz verilmesine ve il özel idaresi yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile yapılmasına il özel idaresine ait şirket, işletme ve iştiraklerin özelleştirilmesine karar vermek.
- Encümen üyelerini seçmek.
- İl özel idaresi tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek.
- Yurt içindeki ve yurt dışındaki mahalli idareler ve mahalli idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına karar vermek.
- Diğer mahalli idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya ayrılmaya karar vermek.

Meclis Başkanlık Divanı

İl genel meclisi, seçim sonuçlarının ilanını izleyen beşinci gün kendiliğinden toplanır. B toplantıda meclise en yaşlı üye başkanlık eder. Meclis, bu toplantıda, üyeleri arasından ve gizli oyla meclis başkanını, meclis birinci ve ikinci başkan vekillerini, ikisi yedek olmak üzere dört kâtip üyeyi ilk iki yıl için görev yapmak üzere seçer. İlk iki yıldan sonra seçilecek başkanlık divanı, yapılacak ilk mahalli idareler seçimlerine kadar görev yapar. Meclis başkanlık divanı seçimi üç gün içinde tamamlanır.

Meclis başkanlığı ve başkanlık divanında boşalma olması durumunda, kalan süreyi tamamlamak üzere, yenisi seçilir. İl genel meclisine meclis başkanı, bulunmaması durumunda meclis birinci başkan vekili, onun da bulunmaması durumunda ikinci başkan vekili başkanlık eder. Meclis başkanı, meclis çalışmalarında düzeni sağlamakla yükümlüdür.

İl özel idareleri ile ilgili olarak yapılan en önemli değişikliklerden birisi de meclis başkanının meclis üyeleri arasından seçilmesidir. İl genel meclisine kendi başkanını seçme yetkisi tanınarak valinin il genel meclisinin başkanı olma uygulamasına son verilmiştir. Böylece, özel idarenin karar organı olan meclisin bütünüyle seçimle gelmiş üyelerden oluşması sağlanmıştır.

Meclis Toplantısı

İl genel meclisi, il genel meclisince belirlenecek bir aylık tatil hariç her ayın ilk haftası meclis tarafından önceden belirlenen günde mutlak toplantı yerinde toplanır.

Meclisin her ay olağan olarak toplanması ile mahalli hizmetlerin katılımcı ve şeffaf bir anlayışla yürütülmesi ve meclis denetiminin daha etkin şekilde yapılması amaçlanmaktadır.

Bütçe görüşmesine rastlayan toplantı süresi en çok yirmi gün, diğer toplantıların süresi en çok beş gündür.

İl genel meclisinin toplantıları açıktır. Meclis başkanı veya üyelerden herhangi birinin gerekçeli önerisi üzerine, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kapalı oturum yapılmasına karar verilebilir. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından az olmayan çoğunluğu ifade eder. İl genel meclisi görüşmeleri görevlilerce tutanağa geçirilir, tutanak başkan ve kâtip üyeler tarafından imzalanır.

İl genel meclisi başkanı, acil durumlarda lüzum görmesi hâlinde il genel meclisini bir yılda üç defadan fazla olmamak ve her toplantı bir birleşimi geçmemek üzere toplantıya çağırır. Olağanüstü toplantı çağırısı ve gündem en az üç gün önceden meclis üyelerine yazılı olarak duyurulur ve ayrıca mutata usullerle ilan edilir. Olağanüstü toplantılarda çağırıcıyı gerektiren konuların dışında hiçbir konu görüşülemez.

Gündem

Gündem, meclis başkanı tarafından belirlenir ve üyelere en az üç gün önceden bildirilir. Böylelikle meclis üyelerinin görüşmelere etkin ve hazırlıklı olarak katılmalarına imkân verilmektedir. Valinin önerdiği hususlar meclisin ilk toplantısında gündeme alınır. Gündem, çeşitli yollarla da halka duyurulur.

İl genel meclisi üyeleri de il özel idaresine ait işlerle ilgili konuların gündeme alınmasını önerebilir. Öneri, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kabul edildiği takdirde gündeme alınır.

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

İl genel meclisi, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz.

Oylamada eşitlik çıkması durumunda meclis başkanının bulunduğu taraf çoğunluk sayılır.

Meclis Kararlarının Kesinleşmesi

İl genel meclisi tarafından alınan kararların tam metni, **en geç beş gün** içinde valiye gönderilir.

Vali, hukuka aykırı gördüğü kararları, **yedi gün içinde** gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere il genel meclisine iade edebilir.

Valiye gönderilmeyen meclis kararları yürürlüğe girmez. Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar kesinleşir.

Kesinleşen il genel meclisi karar özetleri toplantıyı izleyen **en geç yedi gün** içinde çeşitli yollarla halka duyurulur.

Meclis Üyeliğinin Sona Ermesi

İl genel meclisi üyeliği, ölüm ve istifa durumunda kendiliğinden sona erer.

Özürsüz veya izinsiz olarak arka arkaya üç birleşim günü veya bir yıl içinde yapılan toplantıların yarısına katılmayan üyenin üyeliğinin düşmesine, savunması alındıktan sonra üye tam sayısının salt çoğunluğuyla karar verilir.

İl genel meclisi üyeliğine seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi durumunda, valinin bildirmesi üzerine Danıştay tarafından üyeliğin düşmesine karar verilir.

Meclisin Feshi

İl genel meclisi;

- Kendisine kanunla verilen görevleri süresi içinde yapmayı ihmal eder ve bu durum il özel idaresine ait işleri aksatırsa,
- İl özel idaresine verilen görevlerle ilgisi olmayan siyasi konularda karar alırsa İçişleri Bakanlığının bildirisi üzerine Danıştay'ın kararı ile feshedilir.

Boşalan Meclisin Görevinin Yerine Getirilmesi

İl genel meclisinin;

- Danıştay tarafından feshi veya meclis toplantılarının ertelenmesi,
- Yedek üyelerin getirilmesinden sonra da meclis üye tam sayısının yarısından aşağı düşmesi,

- Geçici olarak görevden uzaklaştırılması,
- Meclis üye tamsayısının yarısından fazlasının tutuklanması,

Durumlarında, meclis çalışabilir duruma gelinceye veya yeni meclis seçimi yapılınca kadar il genel meclisi görevi, encümenin memur üyeleri tarafından yürütülür.

İL ENCÜMENİ

Encümenin görev ve yetkileri yeniden düzenlenerek yürütme organı olma niteliği daha netleştirilmiştir. İl encümeninin başı Validir.

İl encümeni valinin başkanlığında, genel sekreter ile il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından seçeceği üç üye ve valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği iki üyeden oluşur. Valinin katılamadığı encümen toplantısına genel sekreter başkanlık eder. Encümen toplantılarına gündemdeki konularla ilgili olarak, ilgili birim amirleri vali tarafından oy hakkı olmaksızın görüşleri alınmak üzere çağrılabilir.

Encümenin Görev ve Yetkileri

Encümenin görev ve yetkileri şunlardır:

- Stratejik plan ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip il genel meclisine görüş bildirmek.
- Kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak.
- Öngörülmeleyen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirlemek.
- Kanunlarda öngörülen cezaları vermek.
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı 5.000TL'ye kadar olan uyuşmazlıkların anlaşma ile çözülmesine karar vermek.
- Taşınmaz mal satımına, trampa edilmesine ve tahsisine ilişkin kararları uygulamak, süresi üç yılı geçmemek üzere kiralanmasına karar vermek.
- Belediye sınırları dışındaki umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek.
- Vali tarafından havale edilen konularda görüş bildirmek.
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Encümen Toplantısı

Encümen, haftada en az bir defa olmak üzere önceden belirlenen gün ve saatte toplanır. Başkan acil durumlarda encümeni toplantıya çağırabilir. Encümen üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Oyların eşitliği durumunda başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır.

Çekimser oy kullanılmaz.

Encümen gündemi vali tarafından hazırlanır. Encümen üyeleri gündem maddesi teklif edebilir. Encümen, gündemindeki konuları **en geç bir hafta içinde** görüşüp karara bağlar.

Böylelikle sorunların sürüncemede bırakılması önlenmektedir. Alınan kararlar başkan ve toplantıya katılan üyeler tarafından imzalanır. Karara muhalif kalanlar gerekçelerini de açıklar.

Vali kanun ve diğer mevzuat hükümleri ile il genel meclisi kararlarına aykırı gördüğü encümen kararının bir sonraki toplantıda tekrar görüşülmesini isteyebilir. Encümen, kararında ısrar ederse karar kesinleşir.

Bu takdirde, vali, kesinleşen encümen kararının uygulanmasını durdurur ve idari yargı mercilerine yürütmeyi durdurma talebi ile birlikte **on gün içinde başvurur**. İtiraz **Danıştay'ca en geç altmış gün** içinde karara bağlanır. Encümen başkan ve üyeleri, münhasıran kendileri, ikinci derece dâhil kan ve kayın hısımları ve evlatlıkları ile ilgili işlerin görüşüldüğü encümen toplantılarına katılamazlar.

VALİ

Vali, il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Özerk kuruluş statüsünde olan il özel idarelerinin yürütme organı olan valinin atamayla işbaşına gelmesi, özerklik statüsünü zedelediği için, tartışılmaktadır.

1982 Anayasası'nın 127. maddesi mahalli idarelerin sadece karar organlarının seçimle gelmesi ilkesini ortaya koymaktadır. Bu açıdan bakıldığında valinin atamayla işbaşına gelmesi Anayasaya aykırı değildir.

Türk yerel yönetimler sisteminde ikili görev yoluyla denetim sadece il özel idarelerinde göze çarpmaktadır. İl özel idaresi, il genel idaresi sınırları içinde teşkil edilen bölgesel nitelikte bir yerinden yönetim idari kademesidir. Vali, bu idarenin en büyük amiridir. Vali, aynı zamanda merkezî idarenin hiyerarşisine dahildir ve onun il genel idaresindeki en büyük amiridir. İllerin idaresi, yetki genişliği esasına dayandığından, vali ilde devleti temsil eder ve onun adına kural olarak her türlü idari işlem ve eylemi yapabilir. Vali aynı zamanda hükümetin ve ayrı ayrı her bakanın idari ve siyasi yürütme aracıdır, yani verdikleri emir ve kararların uygulanmasını sağlar. Hem il özel idaresinin ve hem de merkezî idarenin organ ve temsilcisi olan vali, il özel idaresi ve merkezî idare organları arasında bu iki bağımsız varlığı birbirleriyle birleştiren ve bağlayan bir işlev görmektedir.

Valinin Görev ve Yetkileri

Valinin görev ve yetkileri şunlardır:

- İl özel idaresi teşkilatının en üst amiri olarak il özel idaresi teşkilatını sevk ve idare etmek, il özel idaresinin hak ve menfaatlerini korumak.
- İl özel idaresini stratejik plana uygun olarak yönetmek, il özel idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi, il özel idaresi faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini hazırlamak ve uygulamak, izlemek ve değerlendirmek, bunlarla ilgili raporları meclise sunmak.
- İl özel idaresini devlet dairelerinde ve törenlerde, davacı veya davalı olarak da yargı yerlerinde temsil etmek veya vekil tayin etmek.
- İl encümenine başkanlık etmek.
- İl özel idaresinin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etmek.
- İl özel idaresinin gelir ve alacaklarını takip ve tahsil etmek.
- Yetkili organların kararını almak şartıyla sözleşme yapmak.

- İl genel meclisi ve encümen kararlarını uygulamak.
- Bütçeyi uygulamak, bütçede meclis ve encümenin yetkisi dışında kalan aktarmaları yapmak.
- İl özel idaresi personelini atamak.
- İl özel idaresi, bağlı kuruluşlarını ve işletmelerini denetlemek.
- Şartsız bağışları kabul etmek.
- İl halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak.
- Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak.
- Kanunlarla il özel idaresine verilen ve il genel meclisi veya il encümeni kararını gerektirmeyen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak.

Yetki Devri

Vali, görev ve yetkilerinden bir kısmını uygun gördüğü takdirde, vali yardımcılarına yöneticilik sıfatı bulunan il özel idaresi görevlileri ile ilçelerde kaymakamlara devredebilir. Hizmetlerin aksamadan hızlı, verimli ve etkili yürütülmesi amacıyla yetki devri uygulaması kamu yönetiminde vazgeçilmez bir yöntemdir.

İl Özel İdaresinin Görev ve Sorumlulukları

İl özel idarelerinin görev ve yetkileri, Anayasa'nın 127. maddesi ile Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında öngörülen ilkelere uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

İl özel idaresi mahalli müsterek nitelikte olmak şartıyla;

a. Gençlik ve spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri hariç ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde,

b. İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında, yapmakla görevli ve yetkilidir.

İl Özel İdaresinin Yetkileri ve İmtiyazları

İl özel idarelerine sahip olduğu yetkiler itibarıyla belli imtiyazlar da tanınmak suretiyle kendi görev alanıyla ilgili olarak hukuki bir koruma da sağlanmıştır.

İl özel idaresinin yetkileri ve imtiyazları şunlardır:

- Kanunlarla verilen görev ve hizmetleri yerine getirebilmek için her türlü faaliyette bulunmak, gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri için kanunlarda belirtilen izin ve ruhsatları vermek ve denetlemek.
- Kanunların il özel idaresine verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, emir vermek, yasak koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek.
- Hizmetlerin yürütülmesi amacıyla, taşınır ve taşınmaz malları almak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, takas etmek, bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesis etmek.
- Borç almak ve bağış kabul etmek.

- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı yirmi beş milyar TL'sine kadar olan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek.
- Özel kanunları gereğince il özel idaresine ait vergi, resim ve harçların tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak.
- Belediye sınırları dışındaki gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerine ruhsat vermek ve denetlemek. Ancak, sivil hava ulaşımına açık havaalanları bünyesinde yer alan tüm tesislere işyeri açma ve çalışma ruhsatı dahil her türlü ruhsat, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından verilir. Bu konuya ilişkin usul ve esaslar Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

İl özel idaresi, hizmetleri ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir. İl özel idaresinin mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç işlemiş sayılır. İl özel idaresinin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde edilen gelirleri, vergi, resim ve harçları, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları haczedilemez. İl özel idaresinin kamu hizmetine ayrılan veya kamunun yararlanmasına açık, gelir getirmeyen taşınmaz malları ile bunların inşa ve kullanımları katma değer vergisi ile özel tüketim vergisi hariç her türlü vergi, resim, harç, katılma ve katkı paylarından muaftır

İL ÖZEL İDARESİ GELİRLERİ

Türk mahalli idarelerinde illerin kaynak ihtiyacının merkezî yönetim tarafından karşılanması uygulana gelen bir kural hâline gelmiştir. 1981 öncesinde il özel idarelerin gelir kaynakları verimsiz ve dağınık bir yapıya dayandırılmış ve bazı yıllarda %100'e varan enflasyonun sebep olduğu erozyonu telafi edecek hiçbir düzenleme yapılmamıştır.

1981'e gelinceye kadar il özel idarelerine bazı merkezi yönetim gelirlerinden belirli oranlarda pay verilmesi yöntemi benimsenmiştir. Buna göre; il özel idarelerine, akaryakıt istihsal vergisi, motorlu kara taşıtları vergisi, trafik cezaları, orman ürünleri safı hasılatı ve emlak vergisinden çeşitli oranlarda paylar verilmesi öngörülmüştür.

İl özel idareleri, sorumluluklarında bulunan hizmetleri görmek için yeterli kaynaklara da sahip değillerdir. Anayasa'nın 127. maddesinde öngörülen mahalli idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanması hiçbir zaman mümkün olamamıştır. Kentleşme ve nüfus artışının ürettiği yüksek beklentiyi bu kaynaklarla karşılamak ve etkin hizmet sunmak mümkün değildir. Yönetim kapasitesi zayıf ve kurumsal gelişmesi yeterli olmayan il özel idareleri, öz kaynaklarını geliştirmede de başarılı olamamışlardır.

İl özel idaresinin gelirleri şunlardır:

- Kanunlarla gösterilen il özel idaresi vergi, resim, harç ve katılma payları.
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar: 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile il özel idarelerine %0,5 pay verilmesi esası getirilmiştir. Pay, genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamından, vergi idareleri düşüldükten sonra kalan net tutar üzerinden hesaplanır. Cumhurbaşkanı, bu oranı iki katına kadar artırmaya veya kanuni haddine kadar indirmeye yetkilidir.

Paylar, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından aylık olarak hesaplanır. Hazine ve Maliye Bakanlığı il özel idareleri paylarını ilgili idarelere aktarılmak üzere tahsil edilen ayı takip eden ayın sonuna kadar İller Bankasına aktarır. İller Bankası, payları müteakip ayın en geç onuncu günü mesai saati sonuna kadar ilgili idarelere gönderir.

- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler.
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler.
- İl genel meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler.
- Faiz ve ceza gelirleri.
- Bağışlar.
- Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler.
- Diğer gelirler.

İL ÖZEL İDARESİ GİDERLERİ

İl özel idaresinin giderleri şunlardır:

- İl özel idaresi binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler.
- İl özel idaresinin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri.
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.
- İl genel meclisince belirlenecek ilkeler çerçevesinde köylere veya köylerin aralarında kurdukları birliklere yapılacak yardımlar.
- İl özel idaresinin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı, üyelik aidatı giderleri.
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri.
- Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.
- Dava takip ve icra giderleri.
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri.
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler.
- Doğal afet giderleri.
- Özel idare hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri.
- Sosyokültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler.
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

İL ÖZEL İDARESİ BÜTÇESİ

İlin stratejik planına uygun olarak hazırlanan bütçe, il özel idaresinin mali yıl ve izleyen iki yıl içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterir, gelirlerin toplanmasına ve harcamaların yapılmasına izin verir.

Bütçe yılı merkezî yönetim bütçesi mali yılı ile aynıdır. Bütçe dışı harcama yapılamaz.

Vali tarafından hazırlanan bütçe tasarısı **Eylül ayı başında il encümenine sunulur**. Encümen, bütçeyi inceleyerek görüşüyle birlikte **Kasım ayının birinci gününden önce il genel meclisine sunar**.

İl genel meclisi bütçe tasarısını yıl başından önce aynen veya değiştirerek kabul eder. **Ancak, meclis bütçe denkliğini bozacak biçimde gider artırıcı ve gelir azaltıcı değişiklikler yapamaz.**

İl özel idaresi bütçesiyle ödenek tahsis edilen her bir harcama biriminin en üst yöneticisi harcama yetkilisidir. İlçelerde bu yetki kaymakam tarafından kullanılır. İlçelere gönderilecek ödeneklerin, il özel idaresi mali kontrol yetkilisi tarafından vize edilmesi yeterlidir. Bu ödeneklerin harcanması sırasında ayrıca harcama öncesi kontrol işlemi yapılmaz.

Her yıl bütçesinin kesin hesabı, vali tarafından hesap döneminin bitiminden sonra gelen Mart ayı içinde encümene sunulur. Kesin hesap il genel meclisinin Mayıs ayı toplantısında görüşülerek karara bağlanır. Kesin hesabın görüşülmesi ve kesinleşmesinde, bütçeye ilişkin hükümler uygulanır.

Herhangi bir nedenle yeni yıl bütçesi kesinleşmemiş ise yeni bütçenin kesinleşmesine kadar geçen yıl bütçesi uygulanır. Bütçenin kabulüne kadar yapılan işlemler yeni yıl bütçesine göre yapılmış sayılır.

Borçlanma

İl özel idaresi, görev ve hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla aşağıda belirtilen usul ve esaslara göre borçlanma yapabilir ve tahvil ihraç edebilir:

- Dış borçlanma, 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde ve sadece il özel idaresinin yatırım programında yer alan projelerin finansmanı amacıyla yapılabilir.

- İller Bankasından yatırım kredisi ve nakit kredi kullanan il özel idaresi, ödeme planını bu bankaya sunmak zorundadır. İller Bankası hazırlanan geri ödeme planını yeterli görmediği il özel idaresinin kredi isteklerini reddeder.

- Tahvil ihracı, yatırım programında yer alan projelerin finansmanı için ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca yapılır.

- İl özel idaresi ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin %50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin faiz dâhil iç ve dış borç stok tutarı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirlenen yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını aşamaz. Bu miktar büyükşehir belediyesi bulunan illerin özel idareleri için bir buçuk kat olarak uygulanır.

- İl özel idaresi ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin %50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin, en son kesinleşen bütçe gelirlerinin, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda belirlenen yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarının yılı içinde toplam %10'unu

geçmeyen iç borçlanmayı il genel meclisinin kararı; %10'u geçen miktarlar için meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ve İçişleri Bakanlığının onayı ile yapabilir.

- İl özel idarelerinin ileri teknoloji ve büyük tutarda maddi kaynak gerektiren alt yapı yatırımlarında Cumhurbaşkanınca kabul edilen projeleri için yapılacak borçlanmalar yukarıda dördüncü sırada yer verilen en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamından hareketle bulunan miktarın hesaplanmasında dikkate alınmaz. Dış kaynak gerektiren projelerde Hazine ve Maliye Bakanlığının görüşü alınır.

Şirket Kurulması

İl özel idaresi kendisine verilen görev ve hizmet alanlarında, ilgili mevzuatta belirtilen usullere göre sermaye şirketleri kurabilir.

İşletme Tesisi

İl özel idaresi, özel gelir ve gideri bulunan hizmetlerini İçişleri Bakanlığının izniyle bütçe içi işletme kurarak yapabilir. Bu işletmeler il özel idaresinin tâbi olduğu usule göre denetlenir

İl Özel İdaresinin Denetimi

İl özel idaresinin denetimi; faaliyet ve işlemlerinde hataların önlenmesine yardımcı olmak, çalışanların ve il özel idaresi teşkilatının gelişmesine, yönetim ve kontrol sistemlerinin geçerli, güvenilir ve tutarlı duruma gelmesine rehberlik etmek amacıyla; hizmetlerin süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre tarafsız olarak analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek; kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor haline getirerek ilgililere duyurmaktır.

İl özel idaresinin denetimi 3' e ayrılmaktadır.

- İl genel meclisinin denetim yetkisi
- 5018 sayılı Kanun kapsamında yapılan iç ve dış denetim
- Diğer kanunlarda belirtilen hususlarda merkezi idareye tanınan denetim ve vesayet yetkisidir.

1) İl genel meclisi, her yılın ocak ayında yapılacak toplantısında il özel idaresinin bir önceki yıl gelir ve giderleri ile hesap ve işlemlerinin denetimi için kendi üyeleri arasından bir denetim komisyonu oluşturur. Komisyon çalışmasını şubat ayı sonuna kadar tamamlar ve buna ilişkin raporunu izleyen ayın 15'ine kadar meclis başkanlığına sunar.

2) 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu hükümlerine göre yapılan denetim ise iç ve dış denetim olarak belirtilmiştir. Denetim, iş ve işlemlerin hukuka uygunluk, mali ve performans denetimini kapsar.

Kanuna göre iç denetim iç denetçiler tarafından yapılır, dış denetim ise Sayıştay ve İçişleri Bakanlığı tarafından yapılır.

Vali 5018 sayılı kanun uyarınca stratejik plan ve performans hedeflerine göre yürütülen faaliyetleri, belirlenmiş performans ölçütlerine göre hedef ve gerçekleşme durumu ile meydana gelen sapmaların nedenlerini açıklayan **faaliyet raporunu** hazırlar.

Faaliyet raporu mart ayı toplantısında vali veya genel sekreter tarafından meclise sunulur. Raporun bir örneği Sayıştay ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilir ve kamuoyuna da açıklanır.

3) Mahalli idareler üzerindeki diğerk denetim şekli merkezi idarenin çeşitli bakanlıkları tarafından gerçekleştirilir ve bir kısmı idari vesayet yetkisi niteliğindedir.